

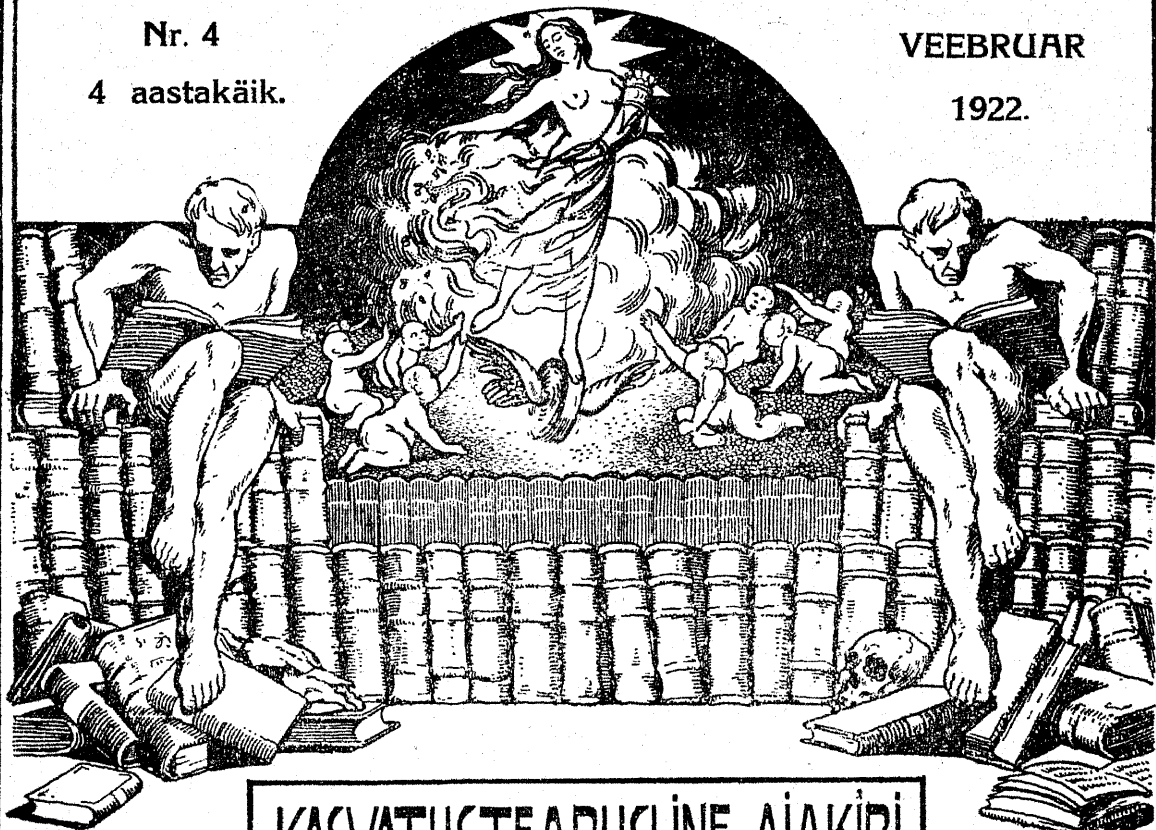
KASVATUS.

Nr. 4

4 aastakäik.

VEEBRUAR

1922.

A. Albo.

1922 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

SISU:

1. E. Martinson: Koolinoorsoo 4. kongressi puhul. (Järg.)
2. E. Rungi: Koduloo õpperaamatud.
3. J. Port: Praktilised loodusteadsiised suvikursused algkooli loodusloo õpetajaile.
4. A. Parts: Õpetajate abi kodu-uurimisel.
5. KIRJANDUSEST: V. Orav: J. Põu-puu: „Sõda landesvehriga“.
6. KROONIKA.
7. ORGANISATSIOONIDE TEATED: I üleriikline võimlemisõpetajate kongress. — Rõuge Õpetajate ühingu aastakoosolek.
8. AJAKIRJANDUS.
9. Uued raamatud.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

Eesti Skout

Skoutide ajakiri.

Eesti Skoutide Maleva häälekandja.

„Eesti Skout“ ilmub käesoleval aastal ajakirja kujul üks kord kuus à 16 lk.

„Eesti Skout“ sisaldab järgmisi osakondi: artiklid skoutluse põhimõteteliste küsimuste üle ja organiseerimise alalt; ilukirjanduslised tööd (eriti nooremaile); skoutide mängud; skoutide kirjad; esimene abi, karskus, tervishoid ja sport; teated skoutide ja guideide üle kodu- ning väljamaalt; kirjavahetus väljamaaga; ülevaated skoutide kirjandusest, ajakirjandusest, keskkorjaanide tegevusest jne.; toimetusele saadetud kirjad; küsimused ja vastused; mõndasugust; kuulutused.

„Eesti Skout“ kaastöölisteks on hulk kasvatus- ja seltskonnategelasi; teda toetavad kaastöoga oma praktiliste kogemuste üle kõik vanemad skoudid Eestis.

„Eesti Skout“ on kaunistatud mitmesuguste seletavate joonistustega, ülevõtetega skoutide elust ja muude piltidega.

„Eesti Skout“ ei tohi puududa:

ühelgi skoudi ega guidei töö laual, sest ta on nende sõber ja hää nõuandja;

ühelgi kasvatus ega koolitegelasel, sest temas peegeldub noorte oma töö ja püüd paremaks saada;

üheski perekonnas, sest ta on valvel poegade ja tütarde elukohase kasvamise ja edasijõudmise eest;

ühelgi kodanikul, kellele kallis on meie riigi tulevaste kodanikkude ausus, õiglus ja tublidus.

„Eesti Skout“ tellimise hind on:

I-ne poolaasta (1. juulini) 75 mk.
Aasta lõpuni 150 „
Üksik number maksab . 15 „

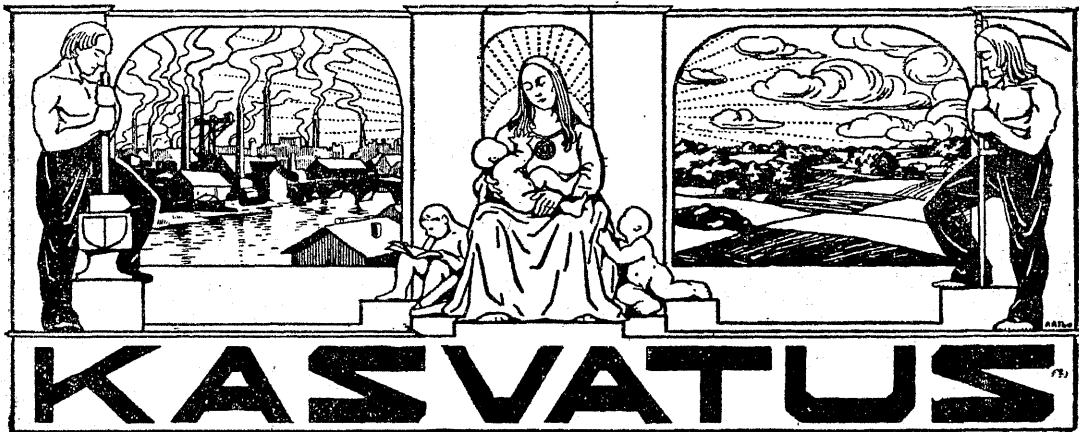
Kuulutuste hind:

1 lehekülj 1000 mk.
1/2 „ 500 „
1/4 „ 250 „

„Eesti Skout“ I-ne aastakäik on veel tervena (7 numbert) saadaval ning maksab ühes saatmise kuludega mk. 40.—. (Saadetakse ka neile kätte, kes vastava summa postmarkides õierdanud).

Üksikud numbrid müügil suuremates raamatukauplustes ning ajalehemüüjatel.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lutsu tän. nr. 14.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 4.

Veebruar 1922.

4. aastakäik.

Koolinoorsoo 4. kongressi puhul.

E. Martinson.

(Järg.)

Viljandi sündmused on vahetult mitmelt poolt uuritud. Näib selge olevat, et suur osa süüdistustest ja nimelt raskemad on kas põhjendamata või sihilikult liialdatud.

Nii ei ole õige, et õpilased linna-tutvustamiskomisjoni juhatajalt avalikuma asukohta pärinud. Komisjoni juhataja eitab kategooriliselt seda juhtumist.

Ei ole meelega rikutud elektrisisesaadet.

Ei ole õige, nagu oleksid õpilased „omavahelisel olengul“ „Koidu“ saalis lubamata viisil endid üles pidand. Sellest olengust on osa võtnud ka mitmed õpetajad — muu seas ka Tallinna koolinõunik h-ra Kuks —, kes tunnistavad, et kord sääl kõige parem olnud.

Õpetaja toa ukse lahtimurdmist pole ette tulnud.

Ei ole õige, et „Koidu“ ruumid koolinoorsoo poolt täis oksendati. Piduõhtul 4. jaanuaril on küll keegi „Koidu“ ruumides oksendanud, kuid mitte noorsoolaste hulgas. Pidu oli avalik. Ka pole noorsoolased piduruumides joonud. On küll, kahjuks, mõned üksikud õpilased, peamiselt sportlased, Viljandis joonud ja joobnustpääst pidule ilmudes pidu korda rikkund, kuid ei saa mitte tervet koolinoorsugu süüdistada selles, et ta on Viljandis avalikul pidul joonud

ja piduruumid täis oksendand. Koolinoorsugu omas suures enamuses on üksikute joomise ja korrariikumise kategooriliselt hukka mõistnud.

Raske on selgeks teha, kuid võrd põhjendatud on etteheide, et õpilased Viljandi uultsail inimesi olevat taga ajand. Politseis, kust selle üle on katsutud teateid saada, midagi sarnast ei tea. Kuna Viljandis noorsoo pidustuste ajal ka tõesti nekrutid olid, siis võib oletada, et ka nende ülespidamine noorsoo arvele kirjutati.

On väga kuri oldud kongressil vastuvõetud resolutsioonide pärast, eriti rahvuse kohta käiva resolutsiooni pärast. Kuid kas on see hukkamõistetav, kui noored vaatavad arvustavalt ebarahvusele pääle? Samuti pole noortel midagi õige kehakultuuri harrastamise vastu, vaid on eitavalt vaadatud selle väärnähtuste pääle, nagu nad meil skoutingis ilmsiks tulevad. Seksuaalküsimuse kohta pole referaati ette kantud, vaid on seda küsimust kõige pääliskaudsemalt puudutatud eetikalt käsitava referaadi arutamisel. Töökooli kohta pole mitte mingisugust resolutsiooni vastu võetud, sellega siis ka sarnast mitte, et meil tuleks töökool kohe maksma panna, nagu ajalehed sellest teatasid. Võib olla, on probleemid, mis noored endale lahendamiseks seadnud, neile liig rasked. Kuid

midagi hirmsat selles ei ole. Ajalehete avalik ironiseerimine noorte üle väitab ainult nende tühjust ja ladvikust.

Küll on korterites asjadega hoolimata ümber käidud, mõnigi asi rikutud (mis pärast välja makstud), vett maha aetud jne. Kuid ei saa tõendada, nagu oleks meelega asju rikkuda tahetud. Paljud korratused seletuvad sellega, et väga palju õpilasi koos oli; päälegi puudus vanemate korraldus. Kus see korraldus olemas oli, näit., noorsoo 120-liikmelisel laulukooril, oli kord palju parem.

Ka tulevad arvesse võtta mitmed takistused, puudused ja ootamatused. Näit., avaldas see hulga õpilaste (sportlaste) pääle väga halba mõju, et enne eeskava (talipidustused) ettetulnud takistuste pärast läbi viimata jäi. Neil polnud midagi teha ja kui arvesse võtta, et nende hulgas oli palju endisi sõdureid, siis ei või meie küll muidugi nende joomist ja korrarikumist õigeks pidada, kuid meie peame ka neid õieti mõistma ja isegi nende tegevuses vabandavaid motiive leidma, kui neid on. Ja neid on. Eks olnud need sportlased, kes kord õpilastena-sõduritena vaenlaste vastu mobiliseeriti, siis meie au ja uhkus. Kes on selles süüdi, kui nad sääl joomist, suitsetamist ja muid halbusi nägid ja omandasid? Kes oli see, kes selle vastu siis ametiasutustes protesti tõstis, kui õpilased kasarmutesse paigutati ja neile tubakat jagati. Ei see olnud meie parempoolne ajakirjandus, kes nüüd õpilase pääle, kes Viljandis joonud, näpuga näitab, vaid see oli Õpetajate Liidu juhatus, keda sama ajakirjandus nüüd noorte väaratuste pärast süüdistab.

Kuna ka haridusministeerium õpetajaskonda Viljandi sündmustes süüdistab, temale passiivsust ette heites, siis on Õpetajate Liidu juhatus haridusministeeriumile järgmise seletuskirja saatnud:

„Õpetajate Liidu juhatus on Ministeeriumiga täiesti ühel arvamisel, et koolinoorsoo liikumisest peaksid ka õpetajad aktiivselt osa võtma. Seda on ka meie edulisemad õpetajad teha püüdnud, eriti just viimasel ajal, kus suuremate koolinoorsoo organisatsioonide juures on ellu tärnanud vilistlaskogud, kelle liikmed on pääasjalikult õpetajad. Muidugi on veel

suurem aktiivsus õpetajaskonna poolt selles asjas aina soovitav ja tervitatud.

Kuid Õpetajate Liidu juhatus ei saa põhjendatuks lugeda Ministeeriumi etteheidet õpetajaskonnale, et ta Viljandi sündmuste puhul väga passiivne olnud, ja nimelt järgnevail põhjusil:

1. Ministeerium andis Viljandi kongressi ja pidustuste pidamiseks koolinoorsoole loa, ilma et sellest koolidele teatatud oleks, isegi ilma vilistlaskogudele teatamata. Nii ei sõitnud keskkoolide õpilased Viljandi kongressile ja pidustusile mitte oma koolide loal ja lähemal korraldusel, ka mitte vilistlaskogude toetusel ja kaasabil, vaid Ministeeriumi otsekohesel korraldusel, kes sellega ka vastutuse asja kordamineku eest täiesti üksi enese kanda on võtnud.

2. Õpetajate Liidu juhatus leiab, et üks tähtsamaist põhjustest, mis Viljandi väärnähtused esile kutsus, oli just halb korraldus, või õieti kindla korralduse puudus. Õpilastele oli lubatud kongressile ja pidustusile sõita ja sääl mitu päeva ja ööd viibida ilma õpetajate juuresolekuta, täiesti omapääd. Eriti ebaõnnestanuks tuleb lugeda õpilaste korteritesse paigutamist. Õpilased ei olnud korterites mitte koolide kaupa koos, vaid ühe ja sama kooli õpilased olid tervet linna mööda laiali paisatud — koolimajadesse, erakorteritesse, võõrastemajadesse, restoraanidesse. Arusaadav, et õpetajatepäevast osa võtma sõitnud õpetajail sarnase korralduse juures täiesti võimata oli oma õpilastega üheskoos viibida ja nende tegevust silmas püüda. Ja suurem osa Viljandi väärnähtustest on ette tulnud just korterites.

3. Õpetajate Liidu juhatus arvab, et seda asjaolu, et väärnähtused noorsoo talitustes just selle pääle vaatamata, et noorsoo pidustuste ajal Viljandis ka õpetajad oma koosolekut pidasid, siiski nii kisendavalt ilmsiks tulid, ei saa ette tuua õpetajaskonna passiivsuse tõestamiseks, sest just sellepärast, et õpetajad õpetajate-päeval viibisid, oli neil väga raske õpilaste tegevust igalpool jälgida. Õpetajate-päev töötas vahetpidamata (välja arvatud tunni- ja poolteisetunnilised söögivaheajad) kaks päeva hommikust hilja õhtuni. Vaevalt suudeti eeskava läbi võtta.

4. Kuid kõigi eespool esitatud asjaolude pääle vaatamata, on õpetajaskond

siiski püüdnud koolinoorsoo tegevust Viljandis silmas pidada.

Kui õpetajaskond kõigile neile väärnähtusile, millest ajalehis kõneldud, Viljandis pole reageerind, siis on see sündind, esiteks, sellepärast, et eespool esitatud asjaolude tõttu tal raske oli valvet õpilaste üle enese ülesandeks võtta, mispärast ka paljud väärnähtused õpetajaile Viljandis viibimise ajal teatavaks ei saanudki ja teiseks, sellepärast, et suur osa õpilaste vastu tõstetud süüdistusist ja nimelt raskemad süüdistused on kas otse valed, või põhjendamata, või liig üldistatud ja sihikult liialdatud.

Õpetajaile oli võimalus õpilastega kontaktis olla eestkätt säääl, kus nad avalikult esinesid: nende kongressil ja pidustustel. Ja seda ka tehti. Nii võtsid osa kongressist mitmed õpetajad. Avaldasid säääl ka oma mõtteid päevakorras olevate küsimuste lahendamisel. Korrarikkumisi säääl ette ei tulnud, kui selleks mitte lugeda meeleavaldusi mõnele sõnavõtjale. Ka õpilaste omavahelisest koosviibimisest 5. jaanuaril „Koidu“ saalis, on mitmed õpetajad osa võtnud. Mingisuguseid korratusi pole ka säääl ette tulnud. 4. jaanuaril „Koidu“ saalis korraldatud avalikust piduõhtust, kus ettekannete ajal korrarikkumisi ette on tulnud, ei saanud õpetajad kohe algusest pääle osa võtta: õpetajate-päeva tööd kestsid hilja õhtuni ja neile järgnes kohe Viljandi õpetajaskonna poolt õpetajate-päevast osavõtjatele korraldatud ühine koosviibimine. Kuid mitmed õpetajad ei viibinud säääl kaua, vaid läksid vaatama, mis eespool tähendatud pidul sünnib, nende hulgas ka Tallinna koolinoorsoo vilistlaskogu esimees koolinõunik h-ra A. Kuks, kes korratusi märgates, kohe korralduse tegi korra jalale-säädmiseks. Teisel hommikul avaldas ta oma seisukoha piduõhtul ettetulnud väärnähtuste asjus kongressi juhatajale, soovitades vastu võtta resolutsiooni, mis väärnähtused kategooriliselt hukka mõistab. Nagu teada, võeti resolutsioon kongressil vastu.

Ka on õpetajad teistel juhtumistel, kui nad korratusi on märganud, õpilastele tarvilised märkused teind.

Valgustades Viljandi sündmuse ja tagasi tõrjudes õpetajaskonna vastu ette-tõodud süüdistusi, on Eesti Õpetajate Liidu juhatus kaugel arvamistest, nagu

ei jätaks meie noorsoo liikumine, meie noorsoo kasvatus üldse, noorsoo vahekord õpetajatega ja õpetajate haridusline tasapind enam midagi soovida. Puudusi on palju ja suuri. Kõigest sellest oleme teadlikud. Kuid kõigel sellel on ka omad mõjuvad ja väga keerulised põhjused, eestkätt meie rasked poliitilised ja majanduslised olud minevikus ja ka praegugi. On aga ühekülgne ja põhjendamata kõiki halbusi ainult õpetajaskonna arvele kirjutada. Küll on ka õpetajaskond kui sarnane pärand osa meie raske mineviku pärandusest, kuid puudustest ei saada lahti pääliskaudsete ning põhjendamata etteheidetega, vaid visa ja sihikindla töö löbi kooli ja õpetaja isiku tõstmise alal“.

Nii Õpetajate Liidu juhatus vastus haridusministeeriumile. Nagu sellest näha, ei olnud õpetajad Viljandi sündmustes mitte nii suured süüdlased, nagu arvatakse ja avalikult hurjutatakse.

Kuid ajakirjandus laob õpetajaile terve rea teisi süüdistusi ette, mida pole selgitatud eespool esitatud kirjas. Mitmed kurjustavad selle üle, miks õpetajad õpilaste eest alandlikult taganesid, kui viimased realgümnaasiumi saali oma-le nõudsid. Vaatame järele, kuidas on lugu selle süüdistusega. Realgümnaasiumi saal oli noorsoo-kongressi pidamiseks küsitud ja ka lubatud; ka oli noorsugu eelmisel päeval säääl oma kongressi juhatuse pidand. Õpetajate-päeva pidamiseks oli „Koidu“ saal küsitud ja ka lubatud. Peeti ka säääl pool päeva koosolekut. Kuid et „Koidu“ saal ilma õpetajate-päeva korraldajate teadmata „Koidu“ seltsi juhatus poolt sellesama päeva õhtuks, milleks ta õpetajate-päeva pidamiseks oli lubatud, veel avaliku piduõhtu korraldamiseks oli välja antud, siis oli võimata säääl õpetajate-päeva pärast lõunat edasi jätkata. Otsustati üle minna realgümnaasiumi ruumi, kuid mitte saali, sest säääl oli noorsoo-kongress, vaid ühte suuremasse ruumi, vissionsi võimlemisruumi. Sama päeva õhtul otsustati järgmisel hommikul samas ruumis õpetajate päeva edasi pidada. Kuid sellest ruumist old sunnitud sagedasti läbi käima noorsoo kongressil viibivad õpilased, kelle korterid selle ruumi kõrval olid. Kuna õpetajate-päev vara hommikul oma tööd algas, kus õpilastel koosoleku ruumid sagedasti tuli läbi

käia (pesemas, söömas jne.), siis pandi kohalikkude õpetajate poolt õpetajate-päevale ette ajutiselt noorsoo-kongressi saali (samas koolimajas) üle kolida, kuna kongress sel päeval palju hiljem algama pidi. Nii ka tehti. Kui aga noorsoo kongressist osavõtjad määratud ajaks kongressile kogusid, siis oli neil muidugi täielik õigus oma ruumi, mida õpetajad ajutiselt tarvitasid, tagasi saada. Ja seda nad ka said, kui pikema läbirääkimise järele selgus, et neil või-

mata oli saali asemel, kus nad juba olid ühe päeva töötanud, teist ruumi vastu võtta, mis neile kompensatsiooniks pakuti. Arvan, et nüüd asi küllalt selge on. Või arvatakse ikka, et õpetaja on sarnane olevus, kes oma soovid peab igal tingimisel maksma panema, kas või rusikate abil. Õpetajate-päev arvas aga, et ka õpilaste vastu tuleb õiglane olla ja läks endisesse ruumi tagasi.

(Järgneb.)

Koduloo õpperaamatud.

E. Rungi.

Koduloo alal on meil sennini ainult neli raamatut ilmund:

S. Sütt. Kodulugu. I. ja II. õppeaasta — I vihik; I ja II õppeaasta II vihik; kodumaa tundmine, III õppeaasta — III vihik. Mimeograaf-trükk O. Keuk. Tartus 1920. a. 98+54 lehekülge. Hind —

Moodne vaateõpetus ehk Kodulugu. I. Johannes Kühneli järele tõlkind Ketty Michelson-Silde. Eesti Õpetajate Liidu kirjastus nr. 2. 1921. 76 lhk. Hind — ?

Moodne vaateõpetus ehk Kodulugu. II. Ketty Michelson-Silde. Eesti Õpetajate Liidu kirjastus nr. 4. 1921. 181 lhk. Hind — ?

H. Turp. Koduloo metoodika. Tallinnas 1921. K.-ü. „Kool“. 152 lhk. Hind — ?

Eesti omapärane kool võttis oma algusastme õppekavasse koduloo. Aine oli uus õpetajatele nii oma ulatuse kui ka õppeviisi poolest, uus lastevanemaile, pääasjalikult, eesmärgi suhtes, millele kodulugu suundus.

Ei ole siis ime, kui uues Eesti kooli õppekavas nimetatud uue aine — koduloo — üle õige mitmesugused arvamised liikusid.

Vene ametlikus koolis oli alati minimaal õppekava maksev olnud. Et uus Eesti kooli õppekava õpetajale võimaluse jättis ülesloetud materjaalist ainult soodsat valida, seda koguni omalt poolt koolitöö kestes ettetuleva materjaaliga täiendada lubas, — selle üle puudus igasugune kindlus.

Niisugused olid eeltingimused meie esimeste koduloo raamatute ilmuniseks.

Esimese pääsukesena ilmus S. Sütti „Kodulugu“. Need kiritrükiga paljundatud kolm vihku sisaldavad eneses terve rea koduloo aineid ühes märkustega, kuidas autor neid aineid oma koduloo tunnil Tartu linna algkoolis kavatseb käsitada. Sütti töö ei pretendeeri ei täielikkuse, ei põhjalikkuse, ei süstemaatikkuse pääle. See on vanema õpetaja koduloo tundide konspekt nooremale ametivennale tutvustamiseks lahkesti tarvitada antud.

Niisugusena võib Sütti töö iga lugejat rahuldada.

S. Sütti tunde aga niisugustena võttes, nagu ta neid anda kavatseb, ei saa mitte kõigiti temaga peri olla. Sütt ei ole end veel täiesti suutnud vabastada endisest sõnakoolist. Ta toob vaatlemiseks pildid, mis lapsed ainult tema sõnades kujutatuna võivad vaadelda, ja püüab sääl juures kohe moraliseerida. Kuldnoka pesast mahakukkund poja püüab aednik kinni, silitab teda, paneb puu otsa ja ütleb: „Hoiä kõvast kinni, va lollike“. (lhk. 69).

Pesast välja kukkund varblase poja le juhtub kass kallale ja sööb ta ära. (lhk. 71).

Lhk. 82—84 on vaatlemisele võetud rakkipöld. Kõik sääl märgitud mõtted ette tuua tarvitaks liig palju jutustamist, mis vaateõpetusele mitte omane pole.

Kõige paremini on III vihu sisu õnnestand. Siin on üksikud konspektid meisterlikult kokkusäetud, nagu horisontaal läbilõige, plaan.

Kuna vihud kiritrükis on ilmund, mille juures korrektuur räske oli läbi viia,

jätan õigekirjutuse ja kirjaviisi siin hoopis käsitamata.

Kuigi Sütti vihud koduloo ainet nii piiratud ja ühekülgseks käsitavad, ei ole selle töö väärtus mitte nii väike, nagu mõnelt poolt seda vast arvatakse.

Sütt tõi meie koduloo tundidele tegevuse, viis lapsed koolitoast vaatlemisele ja näitas terve rea kõige lihtsamaid ja kõigile kättesaadavaid õppeabinõusid, millest koduloo tundidel nii suurt puudust tunti.

Järgmisena ilmus meie kirjandusturule „Moodne vaateõpetus ehk Kodulugu I“. Johannes Kühneli järele tõlkind Ketty Michelson-Silde.

Selle raamatu saatis Eesti Õpetajate Liit oma kirjastuse numbri all turule, mis läbi raamatule kõige parem soovitus kaasa anti.

Raamatu sisu jagub kolme pääossa. Esimeses käsitab autor vaateõpetuse olu, ülesandeid, aineid ja kohta, missuguse vaateõpetus meie algkooli õppekavas peaks omama. Teises osas käsitatakse koduloo metoodikat, mille juures üksikasjaliselt kirjeldakse õppekäike, õppetalitust, õppevorme, õppeviisi ja õppevahendeid.

Kolmandamas, süvenemiseks nimetatud osas, selgitakse vaateõpetuse põhilauseid ja isetegevuse põhimõtet.

Eeldan, et õpetajaskond raamatuga juba ennegi hästi tuttav on ja loobun siin tema sisu üksikasjalisest refereerimisest. Toon ette ainult need iseäraldused, mis Kühneli raamatusse süvenedes just eriti esile tulevad, ja mille üle just täna nii kohane on mõtteid vahetada.

Mainitud J. Kühneli raamatul on meie koduloo õpetamise alal põhjanev tähendus. Raamatu väärtust tõstab suuresti see, et autor sääal mitte ainult oma vaadetega ei esine, vaid iga mõõduandva mõtte juures ka teiste pädagoogide vaated mainitud küsimuse üle esile toob. Sellega avab ta õigeavara vaate koduloo aine ja õppeviiside üle ja annab võimaluse ka lugejal enese seisukohta mitmekülgse valgustusel enam vähem õiglase-malt leida.

Kühneli raamatut lugedes ei saa koduloo vastu ükskõikseks jääda. See raamat kisub kaasa ja lugedes paistab koduloo aine tõesti niisugusena, nagu ta ideeliselt on, ning tema käsitamine näitab nii väga kerge ja meeldiv olevat, — kuigi need illusioonid tegeliku töö juu-

res sagedasti kokku varisevad. Kuid ka see pole paha. Ta näitab siis, vähemasti, seda, palju meil, õpetajail, tuleb enese hariduse tõstmiseks tööd teha; et oma ülesande kõrgusel seista.

Ühtlasi sellega ei saa tähendamata jätta, et Kühneli raamatut lugedes ikka ja jälle mõte tärkab, — sääal puudub veel teiste reas ka Eesti olude tundja vaade kõige nende sihtpunktide kohta, nii hästi aine valiku, kui ka käsituse osas.

Ma tahan just seda toonitada, et niisugune põhjanev õpetus, nagu kodulugu, rohkem kui mõni muu õppeaine meie algkoolis peab arvesse võtma neid olusid, milledest suurem osa meie maalap-si kooli tuleb.

Ei tee kodulugu seda, siis eksib ta enese esimese põhilause vastu (lhk. 3), „aine valiku ja käsituse juures peavad olema mõõduandvad ja sihi määravad lapse algtarvidused ja idud“.

J. Kühnel käsitab oma koduloo ainevalikut ja õppemetoodi laste seisukohast, kes (lhk. 2) „Rikkast ümbrusest, milles ta senni oli, kistakse ta välja ja paigutatakse täiesti uude, tundmatusse ilma. Vaba liikumise ja ümberjooksmise asemele majas, õues, aias ja tänaval astub kinni olek piiratud ruumis... Liivahunniku ja kirju mänguvasjade kogu asemele antakse lapsele tahvel, kriihvel, sulg ja raamat; kõnelemise ja lõbusa mängu asemele astub vaikimine ja ettekirjutatud töö“.

Eesti olud on aga hoopis teised. Kaugelt suurem osa (kohati 94—95%) meie lastest tulevad kooli karjase ametist, mis neid sagedasti nüriduseni on ära tüüdnud. Ei ole ju kerge asi päikese tõusul külma kastega kari välja ajada, päev otsa sääal kadakasel karjamaal tam-muda, olgu ilm päikesepaisteline ehk vihmane. Aeg oleks ammugi siin asja õiglaselt hinnata. Kahjuks püsivad or-japõlvele omased karjalapse idüllid ikka veel meie koolikirjanduses ja leidub mehi, kes arvavad, et karjalapse põli on tõesti kuninglik.

Juba paar aastat tagasi avaldas õpetajate Liidu juhatus muu seas üleskutse avaldada kirjatõid aine üle, mis käsitakse Eesti lapse iseärasusi. Sennini on see jäänd hüüdjaks hääleks kõrves.

Ometi on selle küsimuse põhjalik ja asjalik lahendamine meie õpetajaskonna üks lähematest ülesannetest, kui tahetak-

se vääramata jõuda noile kaugeile eesmärgele, mis üles säetud sennini peetud õpetajate kongressel.

Sellest ei tule mitte nii arusaada, nagu vähendaks see Kühneli raamatu väärtust. Ei! Kühnel on sellegi ette näind kui ta (lhk. 11) kirjutab, sellega tahame täielise vastutuse panna selle õlgadele, kes on ainuke psühholoogiline asjatundja omas klassis — see on õpetaja. Kui suur psühholoogiline asjatundja õpetaja omas klassis võib olla, kui ta uuele kohale asub, selle üle on vist igal koosolijail mõndagi teada, mis veel kord nõuab, et Eesti lapse iseärasusi peaksime rohkem tundma, kui senni.

Kuna mul võimalus puudus tõlget alguskirjaga võrrelda, siis jääb tõlke tehniline külg siin ettetoomata; samati ka õigekirjutus ja lauseehitus. Et raamat hinna poolest kõigile kätte saadav oleks, on kirjastaja paber ja kõite suhtes vähenõudelik olnud.

Eeltoodud raamatule on tõlkija omalt poolt teise osa juure lisand, mis järgmise raamatuna sama nime all ja sama kirjastaja poolt turule ilmus.

Michelson — Siilde Kodulugu II, sisaldab eneses 4 suuremat osa ja ühe lisa.

Esimene osa toob täielikud õppeproovid seitsme aine üle. Teine osa katkendid õppeproovidest viie aine üle. Kolmas — tähendused 5 aine käsitamise kohta, mille aluseks on jutustused ja muinasjutud.

Neljäs osa sisaldab 84 ainet koduloo alalt, ning lisas on kaheksa laulu nootidega ühele häälele.

Raamatu eessõnas rõhutab autor, et tema tundide õppeproove ei tule mitte kopeerida.

Need õppeproovid „tahavad näidata seda v a i m u, mis peab valitsema meie tundidel ehk õpetuses“.

Sellele ülesandele vastavad aga ainult seitse esimest täielikku õppeproovi ja osalt ka 5 järgmist katkendit. Järgnevat 84 koduloo ainet loen mina raamatu üleliigseks pagasiks, millest tegelikus koolitöös väike osa tarvitada võib. Vähemalt pole kuulda, et keegi õpetaja koduloo ainete puuduse üle oleks kurtunud. Küll aga tarvitavad mitmed õpetajad just üksikasjalisi peensusteni tungivaid näpunäiteid, kuidas ühte ehk teist õppekavas toodud ainet koduloo tunnil otsustarbe kohaselt käsitada. Kuid võtame

raamatu niisugusena, nagu autor selle annab.

Õppeproovides on käsitatud vaatlemine loodusest, kujutuste loomine vaadeldud asja järele voolimisel, joonistusel, laste grupeerimisel ja liiva kasti juures, ning kõige selle tegevuse kirjeldamine sõnades osade kaupa ja tervena. Selle osaga on autor hästi valmis saand.

Ainete lisana on autor mitmel korral tarvitand jutukesi ja salmikesi, ilma et nende autori oleks nimetand. See tuleb veaks lugeda. Muu seas on aga valik õnnetu olnud. Nii, näit., lhk. 73. „Hans ja kanad“, ehk, lhk. 149. „Nüüd taevas avab oma ja suhkrut alla heidab“ j. m. t.

Samati on autor nii mõnegi aine käsitusel asja ebaloomulikult kujutand. Nii kirjutab ta (lhk. 64), et kevadel herved kõige päält maha tehakse, siis alles porgandid ja peedid, kuna tõepoolest herved külvikorras porganditest, peetidest, siguritest hiljemaks peavad jääma, kuna just idanevad herved külma vastu palju õrnemad on, kui teised siin nimetatud aiaviljad.

Lhk. 75. „Poiss pistis ruttu käe põue ja tõmbas ilusa liblika välja“. — Eesti lapsed juba liblikat põue ei pista, vast ehk mütsi alla, ehk jällegi tasku.

Lhk. 74. „On olemas allikavesi, kaevuvesi, merevesi ja vihmavesi“, kuna peaks ütleva — vett saadakse allikast, kaevust, merest j. n. e.

Lhk. 104. „Sammal katab sagedasti suuri pindu“, pro lalalist pinda.

Üksikute sõnavormide ebakohasest tarvitamisest oleks nimetada kogu raamatus gen. save pro savi; talviviljade pro taliviljade (121) (? Toim.); mulla pro mullas (123); kartuleid pro kartulaid (? Toim.); öösi pro öösel (126, 149) (? Toim.); mändi pro mända (132) jne. Pääle selle veel mõned vead. Raamatust jääb mulje, et autor tunneb meie maa elu ja põllutööd rohkem kirjanduse kui elu järele. Vastasel korral ei idealiseeriks ta mitte karjalaste elu (lhk. 101, 102); ei kirjutaks mitte et vedamise jaoks jääd raiutakse, kuna ometi vedamiseks jääd saetakse (lhk. 152).

Kokku võttes peab ikkagi raamatut väga soovitama, iseäranis kaht esimest osa, kõigile neile, kellel koolis koduloo tunde tuleb anda. Raamatusse süvenedes võib asjalikult tundma õppida v a i -

m u, mis meie koduloo tundidel peab valitsema.

Paberi ja kõite poolest on raamat täiesti eelmise sarnane.

Viimasena eelnimetatud neljast raamatust ilmus turule H. Turpi „Koduloo metoodika“, mis kolmest eelmisest nii õpetuse eesmärgi kui ka aine käsitamise viisi poolest märksa lahku läheb. Eesõnas tähendab autor, et tema teose lähteks on koduloo põhi küsimuste, nimelt, mõiste ulatuse ja süsteemi vastamine.

H. Turp võtab tarvitusele ainult vaateõpetuse eestipärase nimetuse — kodulugu — ja surub kõik laialise vaateõpetuse ala kitsasse „koduloo“ raamidesse, kuigi ta sellejuures koduloole kolm veervälja annab, nimelt, kodukoht, kodukuru ja kodumaa.

P. S. Kavastiku järele sisaldab H. Turpi raamat neli peatüki. 1) Koduloo õppeala, 2) Koduloo õppekava, 3) Kodulugu ja teised õppeained ja 4) mõned eriküsimused.

Mitte lapse igakülgne uurimine, tema kõikide meelte harjutamine ja teritamine, tähelepanelikule vaaflemisele juhtimine ja harjutamine ning kõigekülgsele vastuvõtmisele kasvatamine, nagu Kühnel selle põhimõtte üles säadis, vaid põhjalik lapse lähema ja kaugema ümbruse tundma õppimine. Lühidalt: mitte laps, vaid lapse ümbrus.

Sellele seisukohale ei astu autor aga mitte otsekohe.

Koduloo mõiste selgitamiseks määratud peatükis seletab autor (lhk. 7), et kodulugu on uus õppeaine. Enne õpetati meie koolides kodumaatundmist. „Sealt oleme nüüd sammu edasi astunud ja koduloo juure jõudnud“.

„Koduloo tähtsus on suurem ja ulatus laiem (kui kodumaatundmine). Kodulugu esineb meile eriteadusena ja järjelikult ka uue iseseisva õppeainena“.

Sellejärele toob autor kõik oma teadmised kultuuri ajaloost esile, neid muudugi jälle täiesti omapäraselt esitades, mis juures ta, nagu oleksid kõik teaduse harud oma alguse saand meie muinasaegse esivanema juures, kes Aasia aasul viimaks niikaugale arenes, et ta omale puuroikaist ja loomanahkadest onni oskas ehitada, mille ta kojaks nimetas. See koda oli tema esialgne kodu. Oma kodu tahtis inimene alal hoida,

suurendada, kaunistada ja kaitsta. See sundis teda õppima ja uurima, s. o. teadust looma (lhk. 8).

Siis toob autor näitusi, kuidas on tema arvamise järele alguse saand maadeteadus, loodusteadus, matemaatika, astronoomia j. n. e.

Lhk. 12 võtab autor kõik oma seletused kokku: „Antud seletuse järele võime nüüd koduloo mõiste lõpulikult kindlaks määrata.“

Kodulugu on alg eriteadus, mis lapse vaimlist arendamist ja hingelist harimist perekondlikel viisil jätkates kodu selle mõistega ulatuses tundma õpetab ja sealjuures kaudselt algmõisteid kõigist algkoolis õpetatavatest eriteadustest annab. (Minu harvendus).

Järgmise peatüki algul, milles jutt on koduloo ulatusest, toonitab autor jällegi, —, koduloo õppeala piirates tuleb kodu ulatus kindlaks määrata, sest kodulugu on kodu lugu. Niikaugale kui kodu ulatab, ulatab ka tema lugu. Kodu esineb meile neljas ulatuses: kodu, kodukoht, kodukuru, kodumaa“ (lhk. 13).

Edasi määratakse kindlaks, et kodu all mõistame elumaja ühes õue ja aiaga. Kodukoht on meie igapäevase läbikäimise piirkond, kus kõik meile niisama tuttav nagu kodus. Kodukoha piiri määrab kodusustunne.

Kodukuru all mõistame oma tutvuspriirkonda, kus meile teed, jõed, külad, kirikud j. n. e. harukordse läbikäimise tõttu sedavõrd tutvad on, et ilma teejuhita liikuda oskame.

Kodumaaks nimetame oma emakeele piirkonda, kus meie sugurahvas lahutamata rahvuslise üksusena elab. Ka kodumaa piiri määrab kodusustunne.

Selle peatüki mõtte võetakse kokku järgmises lauses: „Nõnda ulatab koduloo õppeala kodust kunni kodumaa piirideni ja jaguneb kolmeks keskkohast laienevaks loomulikuks veerväljaks (kontsentrumiks): kodukoht (ühes koduga), kodukuru ja kodumaa.“

Lhk. 7 väitab autor, et kodulugu ei ole mitte kodumaa tundmine, vaid hoopis uus õppeaine. Siin raamib ta aga koduloo jällegi täielikult kodumaa piiridesse. Koduloo õppeala kolme veervälja jagades, mis nähtavasti kolme õppeaastaga on tingitud, on tähelepanemata

jäetud see, et kaugelt suuremal osal lastest kodukuru kodukohast laiemale ei ulata.

Kuid autor jääb siin truuks oma põhimõttele, et kodulugu on kodu lugu. Kas see lapse arenemisele ja vaateõpetuse põhimõtetele vastab, pole arvesse võetud.

Järgmises, kolmandas päätükis kirjutab autor samalaadiliselt edasi. „Koduloo õpetamisel on neljasugune eesmärk : see peab 1) laste vaimlist väljaarendamist kodusel viisil jätkama, neid sellega eriteaduste õppimisele ettevalmistades ; peab 2) laste hingelist harimist teadlikult korraldama ja edendama, sellega neid kõlblistest mõistetest ja tunnetest arusaamisele virgutades ; peab 3) kaudselt nõnda mõjuma, et järsk üleminek kooli ja kodu vahelt kaoks, et kool koduks ja kodu kooliks muutuks ja 4) lastes tõsine püsiv armastus kodu ja kodumaa vastu tärkaks“.

Imestama peab, et see mees, kes praegu tõsist püsivat armastust kodumaa vastu tahab oma koduloo tundidel lastes äratada, sellest kodumaast ja tema rahvast nii pööraselt halval arvamisel on, nagu järgmised read tõendavad.

Eesti lastel on omapärane hing, „mis orja aja jäänuseid pärispatuna kaasandes, kivilist ja künklist põldu esitab, mida raske harida“.

Orjaaja jäänustena esinevad meie rahva hinges : ühistunde puudus, varguse- ja pettuse-ihha, avaliku korra ja puhtuse puudus, kius ja jonn, kadedus, jookommed, argtus, kohmetus, ärevus jne.

Muidugi ei või tõendada, nagu oleks meie rahvas enne orjapõlve neist pahedest vaba olnud. Põhijoontena esinevad siin rahva tõulised hingeomadused“...

Loe kui vanast Baranovi geograafia raamatust, et eestlased elavad suitsuonides ja söövad haganaleiba !

H. Turp on selge tunnistuse annud, et tal eestlaste iseloomu omadustest õiget aimugi ei ole ; et ta kunagi Eesti rahva hingeelu ja iseloomu naabrirahva omaga pole võrrelnud. Ta nähtavasti ei tahagi endale selgeks teha neid tegureid, mis meie rahva raskes vabadusevõitluses võidule aitasid, ja mis võrdlemata lühikese ajaga selles võitluste keerus korrapärase riigi löid. Ta tunneb nähtavasti, ainult neid väärlapsi, kes virgalt venelaseks vindusid, ehk kergelt kaakaks kõrbesid, et aga „karjääri“ teha.

Veel rohkem tuleb aga seda imestada, et niisuguse orjaperemehe loogikaga mees isegi koduloo metoodika kirjutamisele asub, s. o. sõandab veel teistele õpetajatele omi vildakaid vaateid esitada.

Turp saab aga kõigeaga hakkama. 24. ja 25. lhk. kirjutab ta jällegi edasi : „Koduloo õpetamise kandejõuks ja keskkohaks ta tähtsate eesmärkide seas peab aga olema — armastus kodu ja kodumaa vastu“. — „Koduloo õpetaja peab oma kodumaad armastama“. — „Armastada võiakse ainult seda, keda tuntakse“. — „Nüüd õppigu siis koduloo õpetaja kodumaad tundma ja armastus järgneb sellele siis iseenesest. Kes aga kodumaad armastada ei suuda, see ärgu koduloo õpetajaks hakaku. See helistaks kella õhutamisas ruumis, kus häält ei kuuldu“.

Kuna Turp juba kord koduloo alal oma eri vaadetega esineb, siis on loomulik, et ta ka koduloo õppeviisi arenemiskäiku neilt radadelt otsib, kus teda tüüti leida ei ole. Käib kõik maad ja sood läbi ning eksib viimaks Sarmaatia legendikkudele, selle juures tõendades, et töökooli põhimõtet puhtal kujul maksma panna katsudes nimelt Venemaa kõige kaugemale ulatavad sammud on astund ! Lhk. 36 lükkab Turp jällegi kõik senised oma otsused ümber, mis ma eelpool ette tõi ja kirjutab :

„Kodulugu peab kodulooks jääma, mitte mõneks eriteaduseks kujunema (võrdle lhk. 4 ja 12)“.

Õiglast võrdlust otsides ei pea meie praeguseid kooli elu tingimusi mitte roolisematena kujutama, ega endist mustemaks määrima, kui ta oli.

Õnneks ei ole mitte kõik meie õpetajad Vene ametnikud — karjääristid olnud, vaid suurem enamus olid tõsised eestlased isamaalased, kes seda kõrget tunnet ka oma õpilastele oskasid edasi anda. Sest kui lahti puhkes meie vabadussõda, olid just koolide kasvandikud need, kes oma isamaa armastust teoga ühes näitasid, kuigi neil selle eest elu tüü jätta, ja isegi sellel ajal, kui nii nimetatud hurraa isamaalased sissetungijatele vaenlastele vaenlastele lilled ja lauludega vastu läksid, et neile truudust vanduda.

Ärgu mõeldagu, et mina vana kooli kaitsta mõtlen. Ei ! kaugelki mitte. Ma tahan ainult seda näidata, et värsket viina ei kõlba mitte vanade astjate sisse valada. Meie koduloo õpetuse andjaks,

ei ka selle mõtte kandjaks ei kõlba mehed, kes meie kodumaad ega rahvast ei tunne, ega seda kodumaad ei armasta!

On autor niiviisi koduloo põhimõtete selgitamisel mõisted nii segi paisand, et isegi enam ei tea, kuhu kord välja jõuab, katsub ta asja tegeliku koolitöö juhatamisel parandada. Selleks annab ta nõu kogu koduloo õpetust 20 alasse jaotada ja määrab isegi igale alale kohase tundide arvu kindlaks. Viiks pikale kõiki neid alasid ühes tundide jaotusega üleslugema hakata. Leian, et terve see alamine täiesti ebakohane on. Õppekavades on üldised sihtjooned juba antud. Tegelik töö ja vaatlemise objektide leidmine ning laste tarviline arenemine annavad juba igale õpetajale õige tee kätte, mida mööda sammuda. Igasugune ametlik alatamine ja liigitamine ei tohi siin enam aset leida.

Mis lõpuks üksikutesse tundide kavanditesse puutub, siis on nad kõik liig lühikesed ja schabloonilised selleks, et üldse pikemalt juttu teha. Kuna sääl päälegi veel sarnaste ülesannetega esinetakse, nagu siin mõned ette toon:

Õppetund esimesel kooliaastal (lkh. 56). „Jutusta, kuidas sa oma vanemaid tahad üles pidada, kui nemad vanad ja sina teenimas. Jutusta, mis

peaks see jõukas talunik tegema, kelle isa linnas viletsas üürikorteris elab?“

Ehk jällegi (lkh. 118): „Missugust looma ega lindu pole keegi näinud? (laisklevat)“.

Samuti antakse ka joonistuse ülesanded lastele määratu rasked. Nii (lkh. 83). Inimest aastaaega kujutatavana joonistada, missugune ülesanne kolmanda-aasta õpilastele antakse.

Samuti on (lkh. 67) joonistamiseks määratud kodukuru maastik, igasugune Eesti maastik.

Voolimiseks määratakse samal leheküljel kodukuru maapind, kuna isegi plaani ala pärastpoole on ette toodud.

Peaaegu kõikide tundide jaoks on liig palju materjaali arvatud, missugune materjaali rohkus just noortele komistuse kiviiks võib saada, kes kõige rohkem just meetoodilist juhatust tarvitavad.

Kokkuvõttes ei saa H. Turp'i teosega mitte rahule jääda, kuna ta esiteks märksa erinevat lahkvoolu esitab ja teiseks palju parodokse sisaldab.

Kogu meie kirjandus koduloo alal on väga väike. Jääb üle soovi avaldada, et võimalikult pea palju uusi häid raamatuid ilmuks, mis koduloo õpetuse meie koolis temale määratud ülesande kõrgusele suudaksid tõsta.

3. I. 1922.

Praktilised loodusteadlised suvikursused algkooli loodusloo õpetajaile.

J. Port.

Sennised suvikursused on õpetajaid pääasjalikult nende kutsele ette valmistand. Nende aeg on vistsisti loomulikule lõpule jõudnud. Siit pääle aga peaksid suvikursused üksikuis õpeaineis õpetajate teadmisi ja oskusi hakkama süvendama. Eriti tarvilik oleks see loodusloo õpetajaile. Nüüd, kus algkooli kursus 6 aastaseks kujunend, ehk kujunemas, kus looduslõõ õppekavas lai ulatus ja kus tema käsitamisel praktilise meetodi tarvet alati toonitatakse, ei leia kaugelt suur hulk õpetajaist endid selles aines „kodu“ olevat ega oska teda küllalt ajakohaselt õpetada. Pole muidugi korruga terves riigis võimalik seda puudust lõpetada. Tuleks sellepärast korraldada järk-järgult maakonnis,

linnades jne. vastavaile õpetajaile tarbekohased praktilised kursused, eestkäti aga just värskelt asjast huvitatuile. Võib olla — oleks parem, kui siin kursuste korraldamise initsiatiivgi õpetajate enesete hooleks jäetaks. (Ametliste kursuste vastu ollakse tihti liig ükskõikne). Tuleks siis õpetajail endil nende organiseerimisele asuda, kas ühingute ja liitude kaudu, omavalitsuse asutusilt abi nõutades, või muid otstarbele vastavaid teid katsuda leida. Silmast ei tuleks lasta, et sarnaselt praktilisist kursust osavõtjate arv ei või suur olla, sellepärast tuleks asjast huvitatuil ühineda väikesiks grupeks, kokku saada tarviline töökava, kindlaks määrata koht ja aeg, leida tööde juhatajad, korraldada kokku

tarvilised abinõud ja pöörata väljatöötatud kavadega vastavate asutuste poole materjaalse toetuse saamiseks.

Et töökavade kokkusäadmisel mõningaid tarvilikke asju silmist ei lastaks, selleks peatan allpool nende ainetes juures, mis pääjoonis niisuguste praktiliste kursuste kavva tuleks võtta. Materjaali rohkuse tõttu on küll vaevalt võimalik kõik ained ühesuvelise kursuse programmi võtta. Tuleks sellepärast — mitmesuguseid asjaolusid silmas pidades (aeg, koht, kursuste juhatajad jne.) kas enam-vähem tingimata tarvilikud ained välja valida, või kuksus paari suveliseks pikendada (ä 4—6 nädalat).

Praktilised tööd ja teoreetilised seletused võiks jagada 3 gruppi. 1) Teoreetiline ja praktiline õppekäikude korraldamine. 2) Ekskursioonidel kogutud materjaali põhjalik läbitöötamine (igasuguste kollektsioonide valmistamine). 3) Eripraktikumid: botaaniline, zooloogiline ja mikroskoobiline kõige sellega käsikäes oleks veel tarviliste abinõude ja aparaatide valmistamine, nagu mapiid, kastid, pressid, püünised jne. ja võimalikul korral fotografeerimine.

Õppekäikude korraldamiseks peaksid kursustest osavõtjad saada korraliku ülevaate kodumaal eettulevate taimkondade (formatsioonide) bioloogiast. Iga õppekäigu juht peab tingimata tundma üksikute loodusühingute elutingimusi (valgus, soojus, niiskus, tuul, aluspind jne.) ja neile tingimustele vastavalt kohaneid tüübilisemaid taimede ja loomariigi esitajaid, kes need vastavad coenobiootilised ühingud moodustavad. Tahetakse õpilasi õppekäikudel loodust vaatlama ja tundma õpetada, siis tuleb näidata neile just seda, mis on tüübiline, eriti iseloomuline vaadatavate loodusühiskonnale antud elutingimustel, mitte aga iga juhusliku — võib olla täiesti kõrvalise tähtsusega nähtusele — aega ja tähelepanu kulutada.

Neile teoreetilistele seletustele tuleks juure lisada kursuste kavva veel õppekäikude metoodika.

Siis järgneksid ekskursioonid igasse tähtsamasse toimkonda, et praktiliselt kõige sellega tutvuda võidak, mis möödapääsematult tarvilik. Neil õppekäigel peaksid kursistid korjama võimalikult kõik tähtsamad taimed ja loomariigi esindajad tarviliste mär-

kuste ja tähelepanekute ülestähendustega ja korraldama pärast nõutud viisil.

Tähtis koht õppekäigel peaks olema elava looduse vaatlemisel. Pääle õppekäikude kursuste juhataja juhatusel peaks ette võetama veel proovi ekskursioonid kursistide eneste juhatusel, milledele järgneksid ühised läbiarutused.

Teine osa kursuste kavvas oleks kollektsioonide valmistamine, s. t. õppereisidel saadud materjaali läbitöötamine. Ka siin on tarvilikud ennetoreetilised seletused kooli kollektsioonide ülesandeist ja korraldustist üldse, samuti kui see, milleks ja kuidas korjata ja kas üldse tuleks kollektsioonide tarvis taimi ja loomi surmata. (Elava looduse vaatlemise printsiip!). Edasi — taimede määramine, herbaariumide ja tabelite ning igasuguste kogude valmistamine: missugused tähelepanekud siin tarvilikud ja kuidas neid üles märkida.

Putukate määramine ja monteerimine. Seisvate taimpreparaatide valmistamine konserveerivais vedelikes. Selgrooliste loomade prepaareerimine on väga tarvilik. Siis akvaariumide, vivaariumide jne. sissesäädmise koolidesse elavate loomade vaatlemiseks; tubaste taimede kasvat. teooria jne.

Lõpuks — mikroskoobiline praktikum.

Kuigi praegu õige vähestel algkoolidel mikroskoobid on olemas, peaksid nad ligemal päivil sinna tingimata muretsetama. Ilma mikroskoobita on loodusloo õpetamine vaevalt mõeldav, eriti just praktiline. Ja õpetaja peab ise loomulikult mikroskoopi tundma, koguni hästi tundma, ainult siis võib ta koolile korralikku riista muretseda. Olen näind viimaseil aastail hulga juhtumisi, kus vanakraami kauplusest on ostetud koguni alaväärtuslikud ja rikutud mikroskoobid, millega vaevalt midagi näha suudetakse. Mikroskoobilise praktikumi eel tuleks temast osavõtjaid tutvustada korralikult mikroskoobi ehitusega, tema proovimis-viisidega, hoidmisega ja ümberkäimise nõuetega ning mikroskoobiliste preparaate valmistamise tehnikaga. Pääle sarnase teoreetilise osa tuleks igal

kursistil teatav minimaalne arv mikroskoobitöid taimel ja loomade riigist teha. Selleks tuleks aga kursuse tarvis muretseda rohkesti mikroskoobe (igatahes mitu).

Eelpool toodud laialine kava suudetakse ainult siis korralikult läbi võtta, kui teoreetilised seletused võimalikult vähe aega tarvitavad, — kui suur osa ajast kulutatakse ekskursioonidele ja praktilistele harjutustele. Väga tarvilik sellepärast kõrvalekalduvate teoreetiliste seletuste ärahoidmiseks, et kursustest osavõtjail oleksid kõigil minimaalsed eelteadmised üldloodusteaduslikest ainetest — umbes keskkooli kursuse ulatuses.

Kursuste korraldamise kohaks oleks soovitatav valida sarnased punktid, kust kerge pääseda loodusse ja kus loodus ümberringi mitmekesisem. Silmas tuleb pidada ka muidugi teisi nõudeid (igasuguseid tarvisminevaid ruumid, käsitöö koda jne.). Linn ei ole alati kaugelki ses mõttes otstarbekohane. Just linnast väljapääsemine nõuab palju aega ja jõukulutust; päälegi leidub alati linna ligidal vähe sündsaid ja mitmekesiseid ekskursioonikohti, välja arvatud vahest Võru ümbrus. Kui kursused kavatakse kahe suvesed, oleks soovitatav nad korraldada teine aasta teises kohas.

Õpetajate abi kodu-uurimisel.

A. Parts.

Kodu-uurimistöö on üks kaunimaist ja tarvilikumaist kultuurilistest ülesannetest, millega meil uuel aastal hoogsamalt ja intensiivsemalt tuleb päale hakata, kui tänini. Kahjatsusega peab tähendama, et kodu-uurimise kavatsuse elluviimine, mis meie lugupeetud prof. Grano on liikuma pannud, laiemais ringkonnas veel vähe on vastukõla leidnud.

Kahtlemata etendab kodu-uurimine meie omapärase Eesti kultuuri ülesehitamisel suurt ja tähtsat osa. Ei tohi tähele panemata jätta, et ta ka töötajale enestelegi otsekohest kasu toob: neis suurel määral isetegevuse tungi kasvatab, neile mitmesuguste teadmiste ja kogemuse omamise võimaldab ja ka teatud materjaalset tulu toob, näituseks põllumajanduslikes, tööstuslikes ehk mitmes muus suhtes.

Päale juhtiva toimikonna töötas siamaani asja kallal tõsiselt ainult kümme-kond üliõpilast-geograafi. Töö viljakus ja edenemise tempo on juba näha. Kavatsatud uurimisalad ja probleemid on laiaulatuslised, töö aeganõudev. Üksikasjadesse süvenemiseks ja veenimiseks on aga kirjeldajatel kahjuks liig vähe aega. Ainult suvist vaba aega kohtadel (kahes kihelkonnas) uurimiskäikudeks kasutades, ei jõua üksik kirjeldaja kuigi palju näha ega teha, päälegi siis, kui ta võõrasse nurka satub. Oleks tingimata vaja, et ta koha pääl osa nõutavast materjaalist kogutult, poolvalmiilt

juba eest leiaks. Soovida oleks ka, et need, kellel statistilist materjaali anda tuleb — eriti kirikuõpetajad ja vallasekretärid — selle parajal juhtumisel juba aegsasti valmis saaksid, et siis järele tulejatele oleks hõlbus kätte anda.

Uurimis-toimikond on kaastöö suhtes pöörand palvega kihelkondade tegelaste poole, kuid teatavasti on see senni veel väga vähe tagajärgi annud. Kuid ometi oleks tingimata tarvilik, et meil laiem ringkond kodu-uurimistööst hakkaks huvi tundma. See aitaks töö saaduse rühkust, aga ka kvalitatiivset väärtust tõsta.

Kõige enam võiksid ja suudaksid meie õpetajad ära teha, kui neile kodu-uurimise tähtsus selgeks saaks.

Kui neist juba üksikudki kaastöötamiseks on tuld võtnud, oleks hõlbus aegajalt teisi ligi tõmmata ja tegevusele valmistada. Ja kui hoole pääseme, siis saadame töö toime, mis meile enestele rõõmu teeb, päältvaatajad imestama paneb ning lugupidamise esile kutsub.

Meil on algkooli õppekavas kodulugu, looduslugu, kodumaa geograafia aupaigal. Ei teeks iseäralist raskust siduda nende õppeainete metoodiline käsitus kodu-uurimistöödega. Nimetatud distsipliinid viivad õpilase tema lähema ümbruse vaatlusele ja uurimisele: alates: kooli, aia, talu, küla, valla, tiigi, järve, metsa, soo, põllupinna, töö, inimeste elatisvõimalustega ja lõpetades vanajuttude ja ajalooliste mälestusmärkidega.

Asjade ja nähtuste uurimist nende loomulikus olukorras peab ju praegune moodne pädagoogika ainukeseks õigeks õppeviisiks; sellepärast peaks iga kool esimeses jones oma kitsas ümbruskonnas leiduvate objektide tutvustamisega pääle hakkama, peaks katsuma neid põhjalikult läbi uurida.

Samade objektide uurimine on ka kodu-uurimise toimkonna ülesanne. Siit järgneb: kui ratsionaalne oleks nüüd koolis kooliõpetaja hää tahtmise juures nende kõrvuti seisvate küsimuste pääle leitud vastused ühendada, laste töö nõnda korraldada ja toimetada, et sellest suurem tulu oleks, ehk pädagoogiliselt lausudes: õpetus loova tööga ühendada.

Võtame konkreetse näituse: Kodu-uurimistoimkonna „Uurimise kavas“ V. osas („Rahva elu ja kombed“) seisavad järgmised küsimused:

- 1) Kuidas on talud (teie) külas koondatud, kas ridastikku või salguti?
- 2) Millest on elumajad ehitatud?
- 3) Palju on külas talusid, kus elumaja rehest lahus?
- 4) Kui suur on talu õue, viljapuuaed?
- 5) Kas saun igal talul või kahe, kolme pääle?
- 6) Missuguseid toituisid teie külas valmistatakse?
- 7) Missugused linnud on teie metsades? jne. jne.

Kõik seesugused teated võiksid oma küla jaoks koolis täpselt lahendatud ja kirja pandud saada. Sel kombel paljude kohalikkude elanikkude — kooliõpilaste — poolt kogutud otsekohesed teated oleksid igatahes kindlamad ja õigemad kui läbi kihelkonna ruttava kirjeldaja-üliõpilase omad.

Uurimistööga ühel ajal peaks õpetaja oma õpilastega koos kooli juure väi-

kese kohalikkudest objektidest muuseumi asutama. Selles võiksid kohaliku botaanika, entomoloogia, ornitoloogia, ajaloo, majanduse, koha üle ilmund bibliograafia aladelt kollekttsioonid esindatud olla nõnda, nagu sarnased muuseumid Saksamaal ja isegi Venemaal mõnes kubermangus (Vladimiri, Tuula) ning meil nii mõneski koolis juba olemas on.

Maal on nüüd palju kõrgemaid algkooli ja keskkooli, kes hääde õppejõudude juhatusel töötavad. Need on kahtlemata ka hääde tegelased meie kodu-uurimise alal, kui nad asjale kord anduvad. On koolis rohkem kui üks õppejõud olemas — ja seda on praegu vistsisti igalpool — siis peaks nad asja edukuse pärast uurimisharud oma vahel ära jaotama. Iga õpetaja võiks siis kõik omad ekskursioonid ja muud parajad võimalused teatud regiooni ehk valitud eriala uurimiseks ära kasutada. Kogutud materjaal tuleks muidugi kooli juure koondada ja sääl ohaliku muuseumina alal hoida.

Kui sarnase töö ja korraldusega on hakatus tehtud ja siis kirjeldajad suvel kihelkonda ilmuvad, leiavad nad hulga väärtuslikku materjaali ja kodu-uurimise asjast omajagu huvitatud kooliõpetajad kohtadel eest.

See, kuidas meie õpetajad minu, kui kodu-uurimise toimkonna kaastegelase, ettepaneku pääle reageerivad, huvitab toimkonda muidugi igakülgsest. Sellepärast palun ma neid lugupeetud õpetajaid, kes oma koolides kodu-uurimise suhtes asja liikuma panevad, sellest meile lahkesti teated saata Eesti kirjanduse seltsi büroo aadressi kaudu — Tartu, Gildi tän. nr. 8.

Kellel „Uurimise kava“ peaks puuduma, saab selle E. kirjand. seltsi büroost.

Kirjandusest.

J. Poopuu «Sõda langesvehriga».

V. Orav.

Möödas on kangelaslik vabadusvõitlus Eesti iseseisvuse eest. Kõige kriitilisemaist momendest oleme jõudnud õnneliku rahuni, kus loov töö katkestamata kestab. Aeg on jõudnud ka

selleks, et pilku tagasi heites jäädavalt fiskeerida, igavestada kõik see, mis viimaste sündmusrikaste aastate jooksul üle elatud. On ilmund terve rida kirjutusi: Eesti lahkumisest Venemaa küljest

(E. Laaman), Eesti-Vene sõjast (R. Roht), Saksa okkupatsioonist Eestis (H. Kruus), Jaan Poska memuaarid j. n. e. Viimastel päevadel ilmus J. P o o p u u sulest veel „Sõda langesvehriga“ (Tall. Eesti Kirjastuse Ühisuse kirjastus, 1921).

Pääle lühikese tarviliku sissejuhatuse jälgib J. P o o p u u omas raamatus muistsele kroonikuile omase agaruse ja hooliga arenevaid sündmusi suve kuudel 1919. Siin kuuleme, kellest langesvehr koos seisid (lhk. 6), kuidas langesvehrlased ühel ajal Eesti „komödiantidega“ (soomusrongi meestega) Võndu jõudsid ja vastastikkuse uudishimuga üksteist silmitsesid, kuidas Balti parun vägipulka veab oma endise orjaga. . . „Raudtee ümbrus — nii jutustab lakooniliselt autor — kubiseb sakslastest, kui sipelga pesa. Aga juba vahib „Uku“ suu nende poole. Pauk, teine, kolmas. . . Mitukymmend kuulipildujat ja automaatpüssi sülitavad surma vaenlase ridadesse. „Kartetsh“ teeb hävitavat tööd. Maa pääl vedelevad inetud inimesetombud. Neli-viissada langesvehrlast on hävitatud“ (lhk. 20). Veriste päädega Riia eelpositsioonidele tagasi pektud langesvehri jäänused päästetakse liitlaste poolt; polkovnik Duparquet sobitab vaherahu (lhk. 57 järg). Lõpetab autor oma kroonika Bermond-Avalovi äpardand avantüüriga. Sõjategevuse selgituseks on raamatule sellekohane sõjakaart juure lisatud.

Võimalik, et raamat rohkesti ostjaid leiab ja peagi teises trükis ilmub. Seks juhtumiseks soovitaksin omalt poolt mõne selgitava täienduse ja paranduse ette võtta. Näituseks „Balti usaldusmeeste nõukogust“ ütleb J. P. (lhk. 5), et „juba aprillikuu algul 1920. a. tundus, et midagi tähtsat kavatsusel on“; siin on nähtavasti trükiviga: neid kavatsusi võis märgata juba aasta varem, 1919. aastal.

Ei ole selge, mis autor tahab ütelda Needra valitsusest Lätis sõnadega: „Nõnda oli siis uus parunite käsualune valitsus koos, kelle käsul mõisnikud ise asusid Latvias peremeest mängima“ (lhk. 7). Oleksime nagu mingisugusesse nõiarongi sattund, kus parunite käsualune valitsus käsutab mõisnikke käskijateks hakkama!

Soomusrongist nr. 2 kuuleme (lhk.8), et ta jõudis Võnnu linna 2. juunil videviku ajal, kus eestlasil ühes lätlastega ühine nõupidamine Läti staabis algas, mis aga katkestati langesvehri grupi juhataja rittmeister von Jena ja hauptman von Sieversi poolt. Kuid lhk. 11 loeme: „Järgmisel päeval vara hommikul sõitis soomusrong nr. 2 Valgast välja Võndu“. Ta oli juba Võnnus eelmise jutustuse järele; kui ta aga ööseks Võnnust Valka oli sõitnud, siis oleks pidand seda arusaamatuse ärahooldmiseks nimetama. Arusaamatuks jääb ka, kuidas „järgmisel päeval“ langesvehrlased olid „juba 4 versta kaugusele Võnnule lähenenud“ (lhk. 11), kuna eelmisel päeval nad olid ju Võnnus, kus mõnigi neist uudishimulikult meie soomusrongi ja ta kuulsat meresuurtükki „Raspuutit“ silmitsesid (v. lhk. 9).

Tõest „partisaanidest võib laulda ime-lugusid, jende hulgas kangelasi mitmesuguseid“ (lhk. 41),

siiski näib uskumata olevat, et sakslased „surnutena puude najale seisma jäid“ (lhk. 17). . .

Sõjameheliku liialdusena kõlavad ka sõnad: „Kõik vabad mehed viimase ni käsutati rongilt maha. Jäid rongile ainult need, keda suurtükide juures hädasti tarvis oli. Kui sipelgad asusid mehed marutule all teed parandama. Samal ajal avati rongilt kuulipildujatest ja suurtükkidest marutuli“ (lhk. 19). Kui rongile jäid ainult hädasti tarvilikud suurtükimehed ja teised „kõik viimase ni“ sipelgatena teed parandasid, kes siis kuulipildujatest lasksid, pealegi marutuld? Samuti on öeldud, et Võnnus „kõik naisterahvad mobiliseeriti“ naavatuid langesvehrlasi ravitsema“ (lhk. 21); kas tõesti „kõik“?

Leheküljel 21 on öeldud, et parun Manteuffelil oli käsutada 5 tuhat meest ja „hää hulk suurtükke“, kuid hiljem (lhk. 23) kuuleme, et „suurtükivägi on vaenlasel alles nõrk“; kui „hää hulk suurtükke“ on sõjamehe arust „nõrk“, kuis ütleks ta siis oma keeles tugeva suurtükiväe kohta?

Lahingu kohta Rauna jõe silla pärast ja enne seda öeldakse, et meie kaotused olid „tuntavad“. Sõjaaegne terminoloogia („tuntav kaotus“) ei rahulda meid

nüüd enam, kus igasugu „sõjasaladused“ ülelligsed. Ajalugu tarvitab kindlaid arve, mis sõja kaastegelastele, nagu J. Poopuu seda on, mitte teadmata ei ole.

Mis mõtleb autor „Koiva linna“ all (lhk. 22) ? „Karlschrube“ (lhk. 11) mõisa asemel peaks olema „Karlsruhe“. Sõnad „marschrut“ ja „eschelon“ (lhk. 10—11) kirjutatakse pisut teisiti.

Kroonika.

Saksa kasvatusteadlase Seinig'i loengud Eestis.

Õpetajate Liidu juhatus palus Saksa kasvatusteadlast Seinig'i tulla suvisel koolivaheajal paariks nädalaks meile tulla kõnelema aine üle „Töökool“. Nüüd on Seinig nõusoleku avaldand meil selle aine üle juulikuu lõpul kümnepäevalist loengute seeriat toime panema. Pääle teoreetiliste ettekannete annab ta ka proovitud.

E. M.

Haridusministeeriumi kooliosakonna juhataja G. Olliku'u Saksa-maa reis.

Haridusministeeriumi kooliosakonna juhataja G. Ollik jõudis hiljuti Saksa-maalt tagasi, kus ta ministeeriumi komandeerimisel ligi 1½ kuud viibis,

et säälsete koolioludega tutvuda. Kuna h-ra G. Ollik lahkesti on luband oma reisi tagajärgedest „Kasvatuses“ kirjutada, siis ei kõnele meie sellest siinkohal praegu pikemalt. E. M.

Haridusministeeriumi korraldus küpsuseksamite kohta.

1921. a. 4. märtsi „korralduse küpsus- ja kutseksamite kohta“ täienduseks seletab haridusministeerium: küpsus- ja küpsuseksamite tegijaile võib järeleksamid lubada üldse ainult kahe aines. Järeleksam tuleb ära teha järgmisel ligemal eksamite järgul. Kõik eksamid ja järeleksamid peavad tehtud olema igal juhtumisel ühe aasta jooksul, nii et kolmes järgus eksamite tegijatele tähendatud korralduse par. 9. viimasesse järku määratud ainetes järeleksamid anda ei saa. E. M.

Organisatsioonide teated.

I üleriikline võimlemisõpetajate kongress

3. ja 4. jaanuaril 1922. a. Tallinnas.

Kongressi esimene päev.

Osavõtjaid 88.

Kongressi juhatusse valitakse h-rad Hintser, Rossländer ja Adamtau, sekretariaati — Tamm, Liiberg ja n. Pajo.

Hra Lepp kõneleb „Sookoli süsteemist“. Ta leiab, et Rootsi süsteemis on kahe silma vahele jäetud võimlejate hingeelu. Rootsi süsteem oleks eestlastele igav. Sookoli süsteemi harjutused pakuvad teatud meelelahutuse ja lõbu, kuid nii üht kui teist ei saa kooli süsteemiks nimetada.

Järgneb A. Kalamehere'i „Saksa süsteemist“:

Kasvatus peab arendama keha ja vaimu. Meil pannakse keha arendamise päälle vähe rõhku. Vanad greek-lased mõistsid kehakultuuri tähtsust palju paremini. Selleni arusaamiseni peame ka meie jõudma. Meie, võimlemisõpetajad, peame noorsoosse õige arusaamise kehakasvatamisest istutama. Seks on tarvis meil õiged sihid üles säada.

Võimlemisõpetaja ülesanne on rahvast, eriti koolinoorsugu kehaliselt kasvatada. Võimlemine on üks kehakasvatuse viisidest. Kehakasvatuse põhjapanevaks seisukohaks on tervis. Teised tema eesmärgid on: jõud, julgus, osavus, meelekindlus, vastupidavus j. n. e. Saavutame meie kehakasvatuse kaudu tervise, siis omandame ka hõlpsasti eeltoodud omadused. Kunsti seisukohalt

keha arendamine on ülem staadium, mis harilikku inimese kehakultuuri mõuetest kõrgemal.

Meie sisemise tervise väljendajad on kopsud ja süda. Seega tuleb suurim tähelepanu niisugusele kehakasvatuse süsteemile pühendada, milles päärõhk rinnakasti laiendamisele ja arendamisele pannakse. Võimlemise süsteemi ei pea valima mitte tema meeldivuse ehk isiklike poolehoidu seisukohast, nagu meil senni on tehtud, vaid tema otstarbekohasuse ja tervisele kasulikkuse seisukohast. Süsteem ei tohi olla eesmärgiks. Tema on abinõu sihtide saavutamisel, millised me kehakasvatusele säeme. Keha otsekohene arendaja on kehalik töö, kuid viimane arendab keha ühekülgseks. Ilu nõudeid rahuldav ja harmooniline kehakultuur nõuab kunstlisi arenajad — sporti ja võimlemist.

Võimlemise süsteemis on seega tähtsad tema praktilisus ja otstarbekohasus.

Saksa süsteemile panid alguse Fieth ja Guts-Muts. Fiethi järele on kehaharjutuste eesmärk liigutuste tegemine ja tervise alalhoidmine. Guts-Mutsi süsteem oli rajatud tema distsiplineerimata vaadete kohaselt. Nii üks kui teine võtsid harjutused vanast Greekest ja lisasid juure omad füsioloogiliselt põhjendamata harjutused, mis organismile tihti kahjulikud.

Fiethile ja Guts-Muts'ile järgnes Jahn, Saksa süsteemi isa. Tema võttis tarvitusele kangi ja roobaspuud, mis Saksa süsteemi eesmärgiks, mitte abinõuks, said ja praegugi seda on. Saksa süsteemil puudub üldine idee — kõik riistad olgu abinõudeks, mitte eesmärgiks. Kangi ja roobaspuude tarvitamise poolt ja vastu on räägitud. Professorite komisjon — (Kasper, Junker, Haussele j. n. e.) leidis, et kangi ja roobaspuude tarvitamine mõjub hästi tervisele päale, suurendab rinnakasti, kõvendab lihakseid j. n. e., niisama on nende tarvitamisel suur praktiline tähtsus.

Nende riistade poolt räägib ka füs. prof. Du-Bois-Reymond, kes ühtki teaduslikku alust ei tunnista võimlemise süsteemi rajamisel, ei füsioloogilist, ega anatoomilist, vaid ainult arvatava kasulikkuse järele käib. Tema deva oli: „Kõik, mis kehale võimalik, on mõistlik ja ainult tema (keha) peab oma tegevusele piirid panema“.

Saksa süsteemi põhiriistade vastu

räägivad La Gransch, prof. Demenii, prof. Langenbeck ja prof. Leshaft.

La Grausch leiab, et Saksa süsteemi siht on formaalne. Tema arendab üksikuid lihakseid, mitte inimest, kui tervikut. Saksa süsteemi ühekülgsete harjutuste tagajärg on selgroo ja labaluude kõverdumine ja küberakus.

Prof. Langenbecki arvamise järele ei anna Saksa süsteem lastele nende füüsilise arenemisele vastavaid harjutusi, mille tõttu harjutused tihti tervisele kahjulikud on.

Kuulus professor anatoom Leshaft tunnistab, et Saksa süsteem ülemist keha osa arendab. Alaline kätel rippumine suurendab jõudu käsis, kuid võtab neilt osavuse, muutes käte liigutused kohmakaiks. Harjutused riistadel tulemendamavad tundelikkuse ja kutsuvad esile närvilise erutuse; õige tihti on hädasohtlikud, eriti nõrkadele lastele; neis puudub süsteem, mis pärast neil ka pedagoogilist väärtust ei ole.

Kokkuvõttes peab tunnistama, et suurem jagu teasmehi on aparaatide vasanatoomilisest, füsioloogilisest ja tervishoiu seisukohaast.

Saksa süsteemil on seega omad hääd ja halvad küljed. Siin peame asuma kuldsele keskteele, peame võtma set süsteemist, mis sääl hääd, kõrvale jättes kahuliku. Koolis antagu rohkem vabu liigutusi ja mängu lastele, riistadel harjutuste asemel. Inglis kehakultuur on säetud juba koolist alates sellele alusele ja keegi meist ei kahtle ometi inglaste, kui tervema rahvatõu juures.

Meie kehakasvatajate kohus on õpilasile võimlemise kehakultuuri õiged sihid näidata, seepärast on tarvilikud koolis kehakasvatuse teooria tunnid, nagu arstidki omal kongressil seda nõudsid.

Süsteem on sihi saavutamisel abinõu. Inimene on süsteemi objekt, mitte aga süsteem inimese siht. Riistu tarvitatagu niipalju, kui võrd nad sihi teostamisel abiks on. Kunni 12 aastani peab kestma mäng. 12—17 aastani sünnib õpilase üldine, igakülgne arenemine, mis pärast kehaharjutused siin vastavalt olgu säetud. Päale 17 eluaasta võib riistu tarvitama hakata, kuid ettevaatusega.

Järgmise referaadi „R o o t s i s ü s t e e m“ kannab ette pr. Jaakson.

Igapäevases elus esineb hulk liigutusi, kuid neist liigutustest ei saa võimlemise tundi kokku säada. Liigutustel

peavad teatud omadused olema, et neid võimlemise harjutusiks lugeda. Liigutuste gruppeerimisel nende otstarbekohasuse ja nõuetele vastavuse järele tekiavad võimlemise süsteemid.

Rootsi kasvatusteadlisele võimlemise süsteemile pani aluse Peer Ling. Tema tööd süvendas teoloog Hjalmar Ling, kes uusi harjutusi juure võttes ja vanu rühmitades võimlemise sihiks säadis tervise parandamise ja alahoidmise.

Rootsi võimlemise rajavad kolm vaatekohta — füsioloogiline, esteetiline ja psüholoogiline. Õpilaste mitmetunniline koolipingis istumine toob kaasa pahed, millede vast peab võitlema. Seepärast nõuab Rootsi süsteem: 1) Et sisemisel orgaanil oleks küllalt tööd, et keha saaks teatava määra liigutusi ja, et lihaste töö oleks vahelduv. 2) Et harjutuste järjekord oleks sobiv. Seks alatakse tund kergemate harjutustega, mis keha ettevalmistavad raskemate tunni keskel läbivõetavate harjutuste jaoks ja tunni lõpul võetakse mõned kergemad, nii nimetatud rahustavad harjutused ette. See järkjärguline harjutuste raskenemine mõjub hästi südamele, kopsudele ja lihaste ning närvide tööle, on kestvam, energilisem ja täpipäälssem. 3) Et väsitavale ja südame tööd äritavale harjutusile järgneksid rahustavad ja äkilisi jõupingutusi kõrvaldavad. 4) Et mõnd keha osa ehk lihaste rühma ei harjutataks teiste kulul. 5) Et harjutused oleksid valitud õpilaste sugu, vanaduse ja arenemisele vastavalt. Rootsi süsteem paneb suure rõhu sellele, kuidas harjutused kehamoole ja seisakule mõjuvad. Ta püüab arendada kaunis inimese väärilist seisakut ja liigete normaal liikuvust. Keha seisaku vead on lihaste ebaharmonilise tegevuse tagajärg. Kui neid vigu aegsasti ei parandata, lähevad nad edasi liikme sidemete ja luustiku osade juure. Seepärast valitakse harjutused rehkendades vigaste seisakutega ja püütakse õigete algseisakute varal need parandada.

Harilik elu ei tarvita liigete liikuvust täiel ulatusel. See halvab nende tegevuse. Et sest hoiduda, tuleb panna lihaksed töötama võimalikult suurest kokkutõmbamisest kunni täieliku sirutiseni.

Esteetilisest seisukohast tuleb valida harjutused nii, et nad edendaks ilutunde arenemist. Toore lihasjõu ja mõttetute jõnaituste arendamine peenendund kehalitsemise arvel on ebaesteetiline. Esteetiline vaatekoht nõuab, et tunded väljendataks kokkukõlalisis ja valitud liigutusi. Harjutusi tuleb teha mitte üksi õigesti ja kindlasti, vaid ka kergesti, painduvasti, kõige hingega juures olles. Painduvad, vabad liigutused ei ilmuta mitte üksi meie kehalist elu ja vabadust, vaid ka hingelist. Niisama elav, kui näoilme, peaks ka liigutuste ilme olema.

Psüholoogilisest seisukohast tulevad harjutused valida nii, et nad arendavad õpilasis tahtejõudu, otsustusvõimet, nõbedust ja muid hingeomadusi.

(Järgneb.)

Rõuge Õpetajate Ühingu aasta-koosolek

peeti 29. jaan. s. a. kohaliku algkooli ruumes.

Ühingu piires töötab 49 õpetajat; neist on 8 õp. ühenduse hõlbustamiseks teisi Ühinguisse üle läind, kuna aga 5 õp. nähtavasti ennast ühegi organisatsiooni alla ei taha anda. Vastuvõetud eelarve kogusumma on 19.203 marka. Selles summas on ka ettenähtud 3000 marka Ühingu raamatukogu täiendamiseks ja 1000 marka „Kasvatuse“ toetuseks. Liikmemaks määrati järkude järele. — II järguie 400 marka ja III — 300 marka aastas. Läind aasta Ühingu tegevuse üle annab aru koosoleku juhataja Ühingu esimees G. Saar, kus ta pikemalt õpetajaskonna sisemise organiseerimis-vajaduse juures peatab. Näitab, et parempooliste erakondade sõjakäik õpetajaskonna vastu — pääasjalikult õpetajate palga asjus — sunnib õpetajaskonda oma huvide kaitseks valvel olema ja ühist väerinda looma, mis on võimalik ainult hästi sisemiselt organiseeritud õpetajaskonnal. — Läind aastal oli Ühingu liikmete seas nii mõneski asjas loidust märgata.

Juhatusesse valiti: G. Saar, R. Kütt, A. Pihlapuu (vanad), J. Anton ja F. Engelberg (uued).

Ajakirjandus.

(Ajakirjade sisu ülevaade).

Eesti Kirjandus nr. 1: A. M. Tallgren: Oscar Montelius. J. Aavik: Puudused uuemas Eesti luules (Pooleli). M. J. Eisen: Rootsi mälestused Eestis. Hilja Kettunen: „Põhjalased“ Vanemuises. J. Aavik: „Kas tänav või „uulits“? Toimetusele saadetud kirjandus. E. M.

„Tarapita“ nr. 4

A. Kivikas: Kiri noortele. — A. Aile: Vastlapäeva patrioot (epigramm). — A. Adson: Jaan Oksa hilisemaist elupäivist. — Jaan Oks: Kas! (luuletus.) — Ben Itka: Minu mälestused Noalaeva ehitamisest ja suurest veepuutusest (följeton). — M. Under: Tänaval (luuletus). — Quasimodo: Halb karjane (poleemiline artikkel). — Joh. Semper: Kiri Tarapitale (kirjanduslik ülevaade). — R. Reiman: Dies irae (luuletus). — J. Kärner: Marodöör (luuletus). — Al. Tassa: Tollest Peetrist. — J. Barbarus: „Kabareen“ (luuletus). — Ara: V. Ridala „Ringi mööda kodumaad“ (arvustus). — A. Adson: Nii oli — nii om (luuletus). — Luukammer: Väiksed mälestused suurest päe-

vast — Landesvater — Ülemaalsed korjandused rinnamärkide hääks — Papuaalaste moraal —

— Elu vaod — Ettevaatust munadega — j. m.

Uued raamatud.

E. K. S. Kodu-uurimise Toimkonna väljaanne nr. 4: Palamuse kihelkond. Maadeteadusline, majandusline ja ajalooline kirjeldus. 1 kaardi ja 5 joonisega tekstis. Tartu 1922. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Sisukord: Eessõna. Asend. Arvustik. Loodus: pinnaehtus, veed, taimkate, loomad, maastikud. Inimene: elamud ja asulad, liikumsteed, majanduslikud olud, vaimlik elu, tervishoidlikud olud. Ajalugu. Koolid. Muinasjäänused. Mõisad. Kirikud, palvemajad, surnuaiad. Rändajale. Kirjanduslikud allikad. Arhiivid. Raamatu kaastöölised: prof. J. G. Granö, prof. Dr. H. Koppel, mitmed üliõpilased, kohal. koolide õpetajad, val-lasekretäärid ja praost A. Vestren-Doll. E. M.

Trükiviga.

„Kasvatuse“ nr. 3, lhk. 43, 1 veerg 28 rida on trükitud Göthe pro Goethe.

Ajakirja „Kasvatuse“

==== tellimisi ====

võtavad vastu kõik postkontorid.

Peale postkontorite võtavad tellimisi vastu:

- Tallinnas:** K.-ü. „Kool“, Suure Karja tänav, Tallinna õpetajate Seltsi asjaajaja õp. J. Tamm, seltsi büroos, Gogoli tän. 4.
- Pärnus:** Pärnu õpetajate osaühisuse „Liidu“ raamatukauplus. Pärnu õpetajate ühingu kassahoidja õp. J. Mühlbach.
- Narvas:** Narva õpetajate Seltsi esimees õp. J. Sõster.
- Tartus:** „Postimehe“ raamatukauplus. Op. J. Soll, Tartu õpetajate Seltsi büroos, Jaani tän. 14.
- Viljandis:** Viljandimaa õpetajate Liidu raamatukaupluses hra A. Moks.
- Rakveres:** Eesti Õpetajate Vastastikku Abiandmise Seltsi raamatukauplus.
- Paides:** Tarvitajate ühisus „Iva“.
- Järva-Jaanis:** õpetajad M. Väli ja J. Laan.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI

„KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate Liidu väljaandel 2 korda kuus igal 15. ja 30. kuupäeval endises suuruses.

„KASVATUSES“ ilmuvad kirjutused kasvatuse ning hingeteaduslistest ja metoodilistest kui ka koolikorralduslistest küsimustest, teated koolielu tähtsamast sündmusest, eriti kooliühendusest liikumisest kodus ning välismaal, ülevaated koolitööst, koolikirjandusliste toodete arvustused ning ülevaated ja teated õpetajate kutseühingute tegevusest. 1922 a. kevadel hakkavad koolikohtade osas ilmuma teated vabast koolikohtadest, teenistusest õpetajaist jne.

Erilist tähelepanu lubab „KASVATUS“ tegelikkude kasvatuse-õpetusliste küsimuste lahendamisele ja koolikirjanduse arvustusele. Üheks tähtsamaks ülesandeks peab „KASVATUS“ töökooli küsimuse selgitamist. Üldkasvatuse- ning hingeteadusliste küsimuste käsitlemisel paneb „KASVATUS“ rõhku aine lihtsaks ja arusaadavaks, populäärselt käsitlemisele.

Organiseeritud õpetajaskonna häälekandjana loeb „KASVATUS“ omaks tähtsamaks ülesandeks kaitsta meie kooli ja tema huvisid, selgitades küsimusi kooli korraldamise ning juhtimise ja õpetajate kutsevide alalt.

Sellepärast peaksid meie ainukest kasvatusteaduslist ajakirja lugema kõik meie kooli- ning haridustegelased, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse ja ajanõuete kõrgusel. Huvi „Kasvatuse“ vastu ei tohiks puududa ka meie haritud lastevanemaid kui ka kõigil neil, kes tähtsaks peavad meie rahva kasvatust ja haridust.

„KASVATUSES“ kaastöölisteks on Eesti õpetajad kooliarstid ja haridustegelased. Eriti on kaastööd lubanud järgmised õpetajad, haridus- ning koolinõunikud, kooliarstid ja haridustegelased:

J. Annusson, Riigikogu hariduskomisjoni ja Eesti Õpet. Liidu esimees, keemik; **Chr. Brüller**, Tallinna linnakoolinõunik, arvuteadlane; **I. Eschstamm**, Pärnu tütarl. güm. direktor; **J. Johanson**, Harjumaa koolinõunik; **Dr. H. Jürgenson**, tegelik arst; **J. Kalkun**, Tallinna õp. seminari loodusteaduse õpetaja; **J. Kents**, Tallinna õpet. seminari maateaduse õpet.; **O. J. Kiesel**, Tallinna poegl. kauband. kooli õpetaja; **J. Kijvet**, tehnikumi õpetaja, arvuteadlane; **J. Koppel**, Saaremaa koolinõunik; **A. Kuks**, Tallinna linnakoolinõun., hingeteadlane; **A. Kurvits**, Tartumaa koolinõunik; **A. Kõiv**, Valga maak- ja linnakoolinõunik; **J. Käis**, Võru õpet. semin. direktor, loodusteadlane; **O. Kilgas**, kunsttööst. kooli õpetaja; **A. Kivi**, Haapsalu õpet. seminari õpetaja; **H. Linsi**, **A. Luur** ja **M. Meos**, Virumaa koolinõunikud; **F. V. Mikkeisaar**, haridusministri abi ja haridusnõunik; **O. Mäik**, Pärnu linna ühisrealgüm. direktor; **H. Männik**, loodusteadlane; **N. Neuhaus**, Tallinna II. realkooli direktor, arvuteadlane; **G. Olik**, haridusminist. kooliesakonna juhataja; Cand. hist. **V. Orav**, Tallinna poegl. güm. õpet., ajaloolane; **V. Peet**, Tallinna poegl. güm. inspektor; **Prof. J. Piiper**, loodusteadlane; **J. Port**, loodustead. üliõpil.; **J. Piiskar**, Riigikogu liige; **Dr. M. Püümaan**, Riigikogu liige, kooliarst; **V. Raam**, Rakvere õp. semin. direktor, keeleteadl.; **A. Reeber**, Tartu linnakoolivalitsuse juhataja, loodusteadlane; **H. Reimann**, õpetaja, hingeteadl.; **H. Roos**, Tallinna õp. semin. direktor, hingeteadlane; **Prof. D. Rootsmann**, täheteadl.; **M. Roots**, Viijandimaa koolinõunik; Assist. **Jaan Ruinma**, loodusteadl.; **J. Rummo**, Vestholmi güm. õpetaja; **R. Rägo**, Riigikohtu prokuröör, õigusteadlane; **Mag. A. Saareste**, (Saaberik), keeleteadlane; **H. Summer**, Harjumaa koolinõunik; **V. Tammann**, Tartu linnakommerceeskooli inspektor; **J. Tork**, Tartu õp. semin. direktor, ajalooeadl.; **Cand. hist. P. Treiberg**, ajalooeadlane; **A. Usai**, Petserimaa koolinõunik; **A. Veidermann**, Tallinna linnakooliiv. juhataja, loodusteadlane; **Dr. phil. Väisälä**, Tartu ülik. professor; **A. Õunapuu**, Eestikeele õpet. Tallinna II. realkoolis; **J. Õunapuu**, Haapsalu õpet. seminari direktor; **K. Õunapuu**, Tallinna II. realkooli õpetaja; **E. Enno**, Läänemaa koolin.; **G. Reial**, Tartum. koolinõunik.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas	500 marka,
poolaastas	250 „
veerandaastas	125 „
üksiknumber	25 „

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksiknumbrid saadaval igas paremas raamatukaupluses. Endiseid aastakäike on veel saada.

Et „KASVATUSES“ lugejaid üle maa,

ON KUULUTUSTEL

kõige otstarbekohasem paik „KASVATUSES“. Seda peavad eriti silmas kirjastus-, kooli- ja sporditarvete valmistusärid, raamatu- ja kirjutusmaterjali kauplused, sest „KASVATUS“ viib nende äriteadete otsukohe kõige püsivamatele tarvitajatele — kõigile koolidele kõigis kodumaa nurkades. Loomulik, et koolivalitsused õpetajate valimistekuulutused avaldavad tingimata „KASVATUSES“, kust kaudu valimised asjast huvitatutele kõige paremini teatavaks saavad.

Kuulutuste hinnad on: terve lehekülge — 2000 marka, 1/2 lehekülge — 1000, 1/4 lehekülge — 500, 1/8 lehekülge — 250 marka. Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulutused 1/8 lehekülje suuruses 200 marka. Alalistele ja mitmekordselt kuulutajatele hinnaalandus.

„KASVATUSES“ toimetuse ja talituse.

Address: TALLINNAS, Pikk tän. 54. Kõnetr. 14-63.